

DOI: 10.33766/2524-0323.101.288-298

УДК: 343.98

Павлова Н. В., кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпро, Україна)

e-mail: Pavlova_Natalia_vvv@ukr.net

ORCID iD : <https://orcid.org/0000-0002-15724648>

ОСНОВНІ ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ШАХРАЙСТВА

Стаття присвячена комплексному аналізу поглядів учених щодо криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень.

Наголошено, що в науковому колі тривають численні дискусії щодо поняття криміналістичної профілактики, її структури тощо. Указано на необхідності визначення концепції криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, з метою вирішення ряду теоретичних і практичних завдань, що виникають при розслідуванні таких кримінальних правопорушень. Зазначено, що в основу профілактичної діяльності діяльності учених покладає дії із запобігання та припинення кримінального правопорушення, а також встановлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінального правопорушення. Натомість, автор зауважує, що не менш важливим завданням є й розробка та застосування спеціальних заходів криміналістичної профілактики.

Акцентовано, що криміналістична профілактика кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, поєднує ряд заходів технічного, правового, інформаційного, технічного, організаційного тощо характеру.

Автор сформулював власне бачення щодо подальшого дослідження та використання у практичній діяльності окремих аспектів криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, а також окреслив основні профілактичні заходи, що застосовуються уповноваженими особами при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених шляхом шахрайства.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, розслідування, криміналістична профілактика, шахрайство, причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень.

Постановка проблеми. У ході досудового розслідування слідчий повинен здійснити комплекс необхідних заходів на різних етапах розслідування, пов'язаних із встановленням складу, події кримінального правопорушення, підтвердженням вини підозрюваного тощо. При всьому межі доказування мають виходити не тільки з обставин кримінального правопорушення, а й включати профілактичну діяльність.

Утім, наразі можна побачити різноманітність поглядів і наукових пояснень з приводу криміналістичної профілактики, відсутність єдиного контенту, який

© Павлова Н. В., 2023

би містив згруповану інформацію про причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень, профілактичні заходи, які застосовуються правоохоронними органами для боротьби з кримінальними правопорушеннями, у тому числі вчиненими шляхом шахрайства. Тому є нагальна необхідність визначитися з концепцією криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження склали роботи таких науковців, як: В. П. Бахіна, В. С. Березняка, А. Ф. Волобуєва, В. А. Журавля, Є. П. Іщенко, В. С. Кузьмічова, О. В. Пчеліної, М. В. Салтєвського, Р. Л. Степанюка, В. М. Шевчука, В. Ю. Шепітька, К. О. Чаплинського, Ю. М. Черноус та ін. Проте, слід зазначити, що низка актуальних питань щодо профілактики кримінальних правопорушень залишилися невирішеними.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення основних профілактичних заходів, що застосовуються уповноваженими особами при розслідуванні кримінальних правопорушень, учинених шляхом шахрайства, на основі аналізу спеціальної літератури та узагальнення результатів судово-слідчої практики.

Виклад основного матеріалу. Важливий внесок у розвиток криміналістичної профілактики в межах предмета криміналістики зробив І. Я. Фрідман, який відніс до неї сукупність заснованих на даних криміналістики і судової експертизи наукових прийомів і засобів, що дозволяють вивчати закономірності виникнення обставин, що сприяють правопорушенням, їх виявлення, дослідження, оцінки і використання в попереджувальних цілях [1, с. 18]. Водночас, В. Ю. Шепітько визначив профілактику злочинності, як комплекс заходів, спрямованих на виявлення, обмеження, усунення чи нейтралізацію криміногенних факторів, які детермінують злочинність у цілому й окремих злочин ще до того, як вони призведуть до суспільно небезпечних діянь чи наслідків [2, с. 171]. А вже Г. А. Матусовський визначає профілактику як діяльність уповноважених суб'єктів і напрям наукових досліджень, який базується на загальних рекомендаціях по встановленню причин і умов, що сприяють конкретним злочинам, вжиттю спеціальних криміналістичних заходів для їх профілактики, запобігання і припинення [3, с. 33]. Ряд учених розглядає профілактику як діяльність щодо попередження та протидії кримінальним правопорушенням [4, с. 141].

Зважаючи на проведений аналіз юридичних думок і результати опитування слідчих (178 осіб) та дізнавачів (91 особа), які розслідували кримінальні правопорушення, вчинені шляхом шахрайства, можна зробити висновок, що до змісту профілактичної діяльності покладаються дії із запобігання та припинення кримінального правопорушення. При цьому, в основу дослідження здебільшого входили шахрайські дії, пов'язані із застосуванням обману: у сфері нерухомості, туристичному бізнесі, сфері працевлаштування, банківському секторі, побутовій сфері, інвестиційно-будівельній сфері, у сфері підприємницької діяльності, мережі Інтернет тощо.

Утім, слід погодитися із В. О. Маляровою, що профілактична діяльність слідчого не вичерпується необхідністю припинити злочин. У процесі досудового розслідування слідчий зобов'язаний, по-перше, виявити обставини, що сприяли вчиненню злочину, адже без цього неможливо встановити коло інших

обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні (ст. 91 КПК України), і, по-друге, вправі поінформувати про виявлені обставини зацікавлених суб'єктів [5, с. 348].

У цьому розрізі М. М. Єфімов справедливо наголошує, що для підвищення ефективності профілактичної діяльності уповноважених осіб при розслідуванні протиправних діянь необхідно закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України їх обов'язок виявляти під час дізнання, досудового слідства та судового розгляду причини й умови, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, а також вносити до відповідного державного органу, громадської організації або посадової особи подання щодо вжиття заходів для усунення вищезазначених умов і причин, адже законодавець виключив взагалі в чинному кримінальному процесуальному кодексі норму, яка передбачала б заходи щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів [6, с. 351].

На суперечливості між законодавчим та відомчим рівнями регулювання діяльності слідчих у сфері запобігання злочинам наголошує й О. О. Черненко. З одного боку, положення чинного КПК не визначають обов'язки слідчих виконувати обов'язки, пов'язані з виконанням загально-кримінологічної чи спеціальної профілактики. З іншого боку, обов'язок запобігання злочинам та іншим правопорушенням було віднесено до основних обов'язків правоохоронців Законом України «Про поліцію» та іншими відомчими нормативними актами [7, с. 185].

До того ж, як показав аналіз наукових надбань у напрямі дослідження протидії шахрайству, причини вчинення різних кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, можуть різнитися.

Слід зауважити, що ряд науковців вважають, що найпріоритетнішими завданнями криміналістичної профілактики є розроблення більш ефективних методів виявлення в процесі розслідування злочинів причин та умов, що сприяли їх вчиненню, а також розробку й застосування специфічних профілактичних заходів [8, с. 408].

Як показали результати опитування слідчих (178 осіб) та дізнавачів (91 особа), які розслідували кримінальні правопорушення, вчинені шляхом шахрайства, криміналістична профілактика поєднує ряд заходів технічного, правового, інформаційного, технічного, організаційного тощо характеру.

Ряд учених розглядає заходи криміналістичної профілактики через призму технічної складової. Утім, А. О. Христьян наголошує, що технічні засоби профілактики відрізняються від інших криміналістичних засобів тим, що їх застосовують до виникнення злочинного діяння. Вони перешкоджають вчиненню злочину або допомагають його виявленню. До технічних засобів профілактики належать різні технології, пристрої, засоби й пристосування, що перешкоджають суспільно-небезпечним наслідкам у процесі соціальної діяльності людей, а також вчиненню злочинів та інших правопорушень [9, с. 297]. Наприклад, В. М. Плетенець серед напрямків оптимізації діяльності правоохоронців у виявленні та з'ясуванні обставин події вбачає можливість використання систем камер відеоспостереження, розміщених у громадських місцях. Це сприяє відстеженню обставин вчинення правопорушення та дій його учасників. По відно-

шенню до учасників події зібрані відеозаписи забезпечують можливість за кроками відтворити обставини події, зокрема: кількість учасників, їх контакти, здійснювані ними заходи з підготовки та протидії викриттю, оцінці їх посткримінальної поведінки і т. ін. [10, с. 311].

На ролі технічної складової у профілактиці шахрайства наголошує й А. В. Рейнгольд, на думку якого під час припинення та запобігання комерційних інтернет-шахрайств саме технічними засобами можна вирішити низку тактичних завдань. До того ж саме дослідження технічних можливостей електронно-обчислювальної техніки та особливостей функціонування мережі Інтернет дозволяє виявити певні факти, що можуть свідчити про шахрайські дії та запобігти подальшій їх реалізації [11].

У контексті даної проблематики слід наголосити, що, хоча в Україні і використовують значну кількість технічних засобів для попередження, розкриття та профілактики злочинів, але треба брати приклад і з іноземних країн, упроваджуючи так звану «розумну техніку» та нові технології заради подолання злочинності [12, с. 300].

У цьому розрізі В. В. Аброськін звертає увагу, що останнім часом набуває популярності провадження правоохоронними органами зарубіжних країн кіберрозвідки, яка є більш вдосконаленою методикою попередження злочинності. Завдяки саме такій діяльності накопичується розвідувальна інформація, необхідна для протидії кримінальним правопорушенням, та вживаються заходи превентивного характеру. Причому, джерелами отримання інформації кіберрозвідки можуть бути: ЗМІ (друковані газети, журнали, радіо та телебачення з різних країн); інтернет (онлайн-публікації, блоги, дискусійні групи, медіа громадян, наприклад, відео з мобільних телефонів, вміст, створений користувачами); YouTube та інші відеохостинги, вікідовідники та інші вебсайти соціальних медіа (наприклад, Facebook, Twitter, Instagram та ін.) [12, с. 20].

Своєю чергою, ряд учених наголошує на необхідності впровадження технологій штучного інтелекту в процес попередження та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі вчинених шляхом шахрайства. Технології штучного інтелекту впроваджуються, серед іншого, для захисту даних у хмарних сховищах, класифікації DDoS-атак та їх виявлення. Хмарні сховища вже давно в основі значущих технологій, які домінують у середовищі управління даними, полегшуючи все, – від розгортання великих даних до прогнозуючої аналітики, від додатків когнітивних обчислень до додатків граничних обчислень. Тому, коли дані мають вирішальне значення, а одне з ключових завдань – захистити їх, хмарні сервіси найкраще підходять для забезпечення як зберігання та обробки інформації, так і для її безпеки. Крім того, масштабність хмарних сховищ якраз підходить для характерних додатків на базі штучного інтелекту та інтернету речей, а доступність і можливість контролю даних у режимі реального часу допомагає максимально швидко запобігти будь-якій кібератаці [13].

Неможливо оминути й досягнення у сфері розробки й використання біометричних систем. Це один із перспективних напрямів наукового дослідження, результати якого можуть ефективно використовуватися для запобігання вчиненню кримінальних правопорушень.

Натомість, слід погодитися із Г. В. Захаровою, яка визнає, що вказані технології не завжди залишаються доступними для української правоохоронної системи, адже у профілактичних цілях ані біометричні системи розпізнавання обличчя, ані біометричні системи розпізнавання особи за райдужною оболонкою ока вони не використовують. Лише 5 % респондентів працювали з дактилоскопічними біометричними системами (сканування відбитків пальців), водночас як практика дактилоскопіювання класичним способом (за допомогою дактилоскопічної фарби й дактокарти) залишається сталою [14].

Як уже було зазначено, профілактичні заходи можна здійснювати й в інтелектуальній формі, що включає правові, інформаційні та організаційні критерії. На думку А. Ф. Волобуєва, причини та умови вчинення злочину можна з'ясувати через вивчення психологічних особливостей особи підозрюваного. Зокрема, в основі злочинної мотивації, як суб'єктивного психофізіологічного процесу, знаходяться певні людські вади: корисливість, правовий нігілізм, егоїзм, кар'єризм, жорстокість, негативні психологічні особливості тощо. Це повністю суб'єктивна сфера, пов'язана з особливостями конкретної людини. Структура будь-якої особистості, у тому числі і злочинця, складається поступово в процесі взаємодії між зовнішнім середовищем і психічною організацією індивіда. Тому встановлення причин конкретного злочину полягає у вивченні особи підозрюваного, визначенні її негативних рис, які в конкретній життєвій ситуації призвели до вчинення нею злочину [15, с. 341].

Заслуговує на увагу позиція В. М. Плетенця, який наголошує, що успішна профілактична діяльність слідчого залежить від ефективності провадження слідчих (розшукових) дій, до яких насамперед належать допит, огляд, а також від тактичних операцій, серед яких слід виділити такі, як: виявлення обставин, що сприяли вчиненню правопорушення, яке має виражену профілактичну спрямованість. Проте, можна наголосити, що не меншого значення в здійсненні психологічного впливу на відповідних учасників можуть мати й такі слідчі (розшукові) дії, як: пред'явлення для впізнання, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, слідчий експеримент та інші. Інтенсивність впливу ходу та результатів зазначених слідчих (розшукових) дій, значною мірою, залежить від правильності врахування значної кількості факторів та умов, що формуються в рамках проведення розслідування [10].

Опитування слідчих (178 осіб) та дізнавачів (91 особа), які розслідували кримінальні правопорушення, вчинені шляхом шахрайства (у сфері нерухомості, туристичному бізнесі, сфері працевлаштування, банківському секторі, побутовій сфері, інвестиційно-будівельній сфері, у сфері підприємницької діяльності, мережі Інтернет тощо), та аналіз матеріалів 320 кримінальних проваджень щодо розслідування кримінальних правопорушень даної категорії, підтвердили, що під час проведення таких слідчих (розшукових) дій, як слідчий експеримент, огляд місця події, допит тощо вдалося з'ясувати ряд причин та умов, які сприяли вчиненню таких кримінальних правопорушень. Зокрема, причинами та умовами, які сприяли вчиненню шляхом шахрайства кримінальних правопорушень є: наявність ряду колізій у нормах, які регулюють цивільні правовідносини

у певній сфері; недосконалість чинного кримінального, кримінального процесуального законодавства відносно механізму притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які мають відношення до вчинення шахрайських дій; недостатній контроль та нагляд з боку осіб, які мають відношення до процесу укладання цивільно-правових угод, виникнення прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб; недосконалість сучасних форм та засобів виявлення шахрайських дій правоохоронними органами та усвідомлення шахраями факту складного розмежування шахрайських дій із цивільно-правовими деліктами тощо; наявність у шахраїв корумпованих зв'язків з органами державної влади та правоохоронцями; прагнення окремих осіб до нехтування нормами права та схильність їх до обману з метою наживи заради своїх інтересів й отримання прибутку; знижена правосвідомість населення; надто велика довірливість, безпечність та необачність громадян тощо.

Дієвими заходами профілактики могла б стати також робота, спрямована на підвищення правосвідомості громадян, поширення інформації в ЗМІ про сучасні способи шахрайства, для чого необхідний постійний моніторинг злочинності в конкретному регіоні, а також правова допомога для громадян, які не можуть самостійно її собі забезпечити [16].

У системі тактичних заходів з усунення причин злочинності особливо актуальною є профілактика суспільно небезпечних діянь за участю засуджених. Як показав аналіз кримінальних проваджень щодо кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, велика їх кількість вчиняється саме з місць позбавлення волі (виправних колоній, слідчих ізоляторів, ізоляторів тимчасового утримання тощо).

Так у м. Львові судом було винесено вирок за ст. 190 ч. 4 КК України щодо трьох членів організованої групи, які відбували покарання в одній із виправних установ на Львівщині. Члени ОЗГ, за допомогою мобільних телефонів та планшетів у мережі Інтернет розміщували повідомлення про нібито продаж деревини, зерносушішей тощо. При тому, фігуранти використовували вигадану історію, за якою «їх підприємство» не проводить готівкові операції, на підставі якої шляхом обману спонукали потерпілих перераховувати грошові кошти на рахунки засуджених. Після перерахунку грошей, придбаний товар не надходив до покупців, а «продавці» більше не виходили на зв'язок. Загалом від дій засуджених постраждало 19 осіб [17].

У цьому розрізі В. І. Завидняк робить акцент на неналежному використанні технічних засобів нагляду та контролю (наприклад, відеокамер) за засудженими, зношеність яких становить великий відсоток через відсутність достатнього фінансування Кримінально-виконавчої служби України, а на деяких територіях (ділянках пенітенціарної установи) охоронюваних зон вони взагалі відсутні. Це своєю чергою дає можливість персоналу місця позбавлення волі встановлювати позаслужбові зв'язки із засудженими, передавати для них заборонені предмети та речовини, сприяти вчиненню з боку ув'язнених різних злочинів [18, с. 238]. Водночас, для організації ефективної роботи щодо запобігання злочинам в УВП, необхідно, щоб усі співробітники органів та установ виконання покарань

добре володіли оперативною обстановкою, знали кримінально-правову та кримінологічну характеристику пенітенціарної злочинності, а також структуру міжособистісних відносин засуджених, які відбувають покарання [19, с. 170].

Необхідним також є поглиблення практичної складової міжнародного співробітництва з питань криміналістичної профілактики. Необхідно активізувати процеси імплементації та гармонізації міжнародного законодавства та законодавчої бази України в інформаційній сфері. Важливим є обмін інформацією між оперативними підрозділами різних країн про багатоепізодні кібершахрайства, що вже вчинені чи готуються. Найкращим способом боротьби, найефективнішим для будь-яких видів злочинів є його недопущення, попередження, виявлення при цьому причин та умов, які сприяють його вчиненню, їх обмеження, нейтралізація, усунення, а вже потім – розкриття [20, с. 189].

З огляду на вказане, можна запропонувати наступний комплекс заходів щодо профілактики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства:

- висвітлення інформації щодо способів шахрайств та шляхів уникнення шахрайських дій у засобах масової інформації;

- з'ясування під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, причин та умов, що сприяли їх вчиненню (шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження тощо);

- проведення комплексу заходів, спрямованих на виявлення фактів готування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства;

- перевірка законності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, щодо яких є скарги з боку громадян, які викликають оперативний інтерес тощо;
- законодавче визначення меж втручання у суспільні відносини, пов'язані з використанням мережі Інтернет-магазинів на рівні держави;

- посилення відповідальності провайдерів та інших осіб, які забезпечують діяльність комп'ютерних інформаційних систем;

- підсилення міжнародного співробітництва в боротьбі з кібершахрайствами та шахрайствами, вчиненими на транснаціональному рівні;

- подання законопроектів щодо підвищення рівня відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності;

- використання досягнень штучного інтелекту щодо запобігання кібершахрайства;

- урегулювання на законодавчому рівні питань щодо належного регулювання комерційної реклами та просування комерційних продуктів або послуг;

- моделювання портретів потенційного шахрая та жертви тощо.

Висновки. Отже, аналіз наукових підходів до проблем криміналістичної профілактики, її сутності та структури дозволяє отримати розуміння не тільки в теоретичному вимірі, а й враховувати перспективи практичного застосування отриманих надбань. Криміналістична профілактика кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, поєднує ряд заходів технічного, правового, інформаційного, технічного, організаційного тощо характеру, що включають:

висвітлення інформації щодо способів шахрайств та шляхів уникнення шахрайських дій у засобах масової інформації; з'ясування під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, причин та умов, що сприяли їх вчиненню (шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, заходів забезпечення кримінального провадження тощо); проведення комплексу заходів, спрямованих на виявлення фактів готування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства; перевірка законності діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, щодо яких є скарги з боку громадян, які викликають оперативний інтерес тощо; законодавче визначення меж втручання у суспільні відносини, пов'язані з використанням мережі Інтернет-магазинів на рівні держави; посилення відповідальності провайдерів та інших осіб, які забезпечують діяльність комп'ютерних інформаційних систем; підсилення міжнародного співробітництва в боротьбі з кібершахрайствами та шахрайствами, вчиненими на транснаціональному рівні; подання законопроектів щодо підвищення рівня відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності; використання досягнень штучного інтелекту щодо запобігання кібершахрайства; урегулювання на законодавчому рівні питань щодо належного регулювання комерційної реклами та просування комерційних продуктів або послуг; моделювання портретів потенційного шахрая та жертви тощо.

У подальшому наші дослідження зосереджуватимуться на висвітленні питань криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень, вчинених шляхом шахрайства, із врахуванням характеристики кожного їх виду.

Використані джерела:

1. Фридман И. Я. Вопросы профилактики преступлений при криминалистическом исследовании документов. Київ: КНИИСЭ, 1968. 88 с.
2. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності*. Вип. 93. 2008. С. 168–174.
3. Матусовский Г. А. Проблемы развития криминалистической профилактики. *Актуальні проблеми криміналістики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 25-26 вересня 2003 р.)*. Харків, 2003. С. 38-41.
4. Reznik O., Fomenko A., Melnychenko A., Pavlova N., Prozorov A. Features of the initial stage of investigating fraud with financial resources in cyberspace. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10 (Issue 41). May. P. 141–150.
5. Мажорова В. О. Розслідування злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: теорія та практика: моногр. / за ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С. М. Гусарова. Харків: Діса плос, 2013. 422 с.
6. Єфімов М. М. Методика розслідування кримінальних правопорушень проти моральності: наукові та праксеологічні основи: монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 392 с.
7. Черненко О. О. Роль слідчих підрозділів ОВС України у профілактиці злочинності (історичний досвід). *Інформація і право*. 2016. № 1(16). С. 180-187.
8. Протидія економічній злочинності / П. І. Орлов, А. Ф. Волобуєв, І. М. Осика, Р. Л. Степанюк, І. М. Зарецька, Едвард Картер, Річард Ворнер. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2004. 568 с.

9. Христьян А. О. Застосування новітніх технологій для попередження та профілактики злочинів. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 1(85). С. 295-302.

10. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії до судовому розслідуванню: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 364 с.

11. Рейнгольд А. В. Криміналістична профілактика у провадженнях за фактами вчинення шахрайства в інтернет-комерції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 2. Том 2. С. 188-193.

12. Аброськін В. В. «Open source intelligence» як складова кіберрозвідки в протидії кримінальним правопорушенням. *Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 17-19.

13. Федоренко О. А. Використання технологій штучного інтелекту для виявлення та припинення кіберзагроз. *Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів*: матеріали міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.) / Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 55-58.

14. Захарова Г. В. Теоретичні засади методики розслідування шахрайства у сфері туризму, вчиненого організованою групою: дис... канд. юрид. наук (12.00.09) / ПраТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом, Київ, 2021. 246 с.

15. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва: дис... на здоб. наук. ст. д.ю.н. за спец. 12.00.09. Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2001. 446 с.

16. Березняк В. С. Теоретичні, правові та праксеологічні засади розслідування кримінальних правопорушень у сфері нерухомості: дис... док-ра юрид. наук (12.00.09). Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021. 565 с.

17. Продавав неіснуючі генератори: кіберполіція викрила зловмисника у шахрайстві. URL: <https://galinfo.com.ua/>. (дата звернення 24.01.2023 р.).

18. Завидняк В. І. Криміналістична профілактика втечі ув'язнених з місця позбавлення волі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 237-239.

19. Богатирьов І. Г., Пузирьов М. С. Загальні засади пенітенціарної кримінології. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2012. № 1. С. 170-178.

20. Шапочка С. В. До питання боротьби з шахрайством, яке вчиняється з використанням можливостей мережі Інтернет. *Інформаційна безпека та кібершахрайство: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці держави*, (Київ, 2 квітня 2013 р.), НАВС. Київ: ТОВ «Три К», 2013. С. 188-191.

References:

1. Fridman, I. Ya. (1968) Voprosy profilaktiki prestuplenij pri kriminalisticheskom issledovanii dokumentov. Kyiv: KNIISE. [in Ukrainian].

2. Shepitko, V. Yu. (2008) Osoba poterpiloho v systemi kryminalistychnoi khara kteryistyky zlochyntiv. *Problemy zakonnosti – Problems of legality, issue 93, 168-174*. [in Ukrainian].

3. Matusovskiy, H. A. (2003) Problemy razvytyia krymynalystycheskoi profylaktyky. *Aktualni problemy kryminalistyky: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kharkiv, 25-26 veresnia 2003 r.) - Actual problems of criminology: materials of the International science and practice conf. (Kharkiv, September 25-26, 2003), 38-41*. Kharkiv. [in Ukrainian].

4. Reznik, O., Fomenko, A., Melnychenko, A., Pavlova, N., Prozorov, A. (2021) Features of the initial stage of investigating fraud with financial resources in cyberspace. *Amazonia Investiga*. Vol. 10 (Issue 41). 141–150. [in Kolumbyia].

5. Maliarova, V. O. (2013) Rozsliduvannya zlochyniv proty moralnosti u sferi statevykh stosunkiv: teoriia ta praktyka: monohr. / S. M. Husarov (Ed.). Kharkiv : Dysa plus. [in Ukrainian].

6. Yefimov, M. M. (2020) Metodyka rozsliduvannya kryminalnykh pravoporushen proty moralnosti: naukovy ta prakseolohichni osnovy: monohrafiia. Odesa : Vydavnychiy dim «Helvetyka». [in Ukrainian].

7. Chernenko O. O. (2016) Rol slidchykh pidrozdiliv OVS Ukrainy u profilaktytsi zlochynnosti (istorychnyi dosvid). *Informatsiia i pravo - Information and law*, 1(16), 180-187. [in Ukrainian].

8. Protydiiia ekonomichnii zlochynnosti (2004) / P. I. Orlov, A. F. Volobuev, I. M. Osyka, R. L. Stepaniuk, I. M. Zaretska, Edvard Karter, Richard Vorner (Eds.). Kharkiv: Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].

9. Khrystian, A. O. (2019) Zastosuvannya novitnykh tekhnolohii dlia poperedzhennia ta profilaktyky zlochyniv. *Visnyk LDUVS im. E.O. Didorenka - Bulletin of the LDUVS named after E.O. Didorenko*, 1(85), 295-302. [in Ukrainian].

10. Pletenets, V. M. (2020) Teoretychni ta prakseolohichni zasady podolannya pro tyddii dosudovomu rozsliduvanniu: monohrafiia. Kherson : Vydavnychiy dim «Helvetyka». [in Ukrainian].

11. Reinhold, A. V. (2021) Kryminalistychna profilaktyka u provadzheniakh za faktamy vchynennia shakhraistva v internet-komertsii. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava - Scientific bulletin of public and private law*, 2, 188-193. [in Ukrainian].

12. Abroskin, V. V. (2021) «Open source intelligence» yak skladova kiberrozvidky v protyddii kryminalnym pravoporushenniam. *Vykorystannia dosiahnen suchasnoi nauky y tekhniky v rozkrytti zlochyniv: materialy Mizhvidom. nauk.-prakt. kruhloho stolu*. Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav., - *Vikorystannia achieved by modern science and technology in the detection of crimes: materials of Interagency. science and practice round table* Kyiv: National. Acad. internal case, 17-19. [in Ukrainian].

13. Fedorenko, O. A. (2021) Vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu dlia vyvialnennia ta prypynennia kiberzahroz. *Vykorystannia dosiahnen suchasnoi nauky y tekhniky v rozkrytti zlochyniv: materialy mizhvidom. nauk.-prakt. kruhloho stolu - Vikorystannia achieved by modern science and technology in solving crimes: materials interdisciplinary. science and practice round table / Kyiv: Nats. akad. vnutr. Sprav*, 55-58. [in Ukrainian].

14. Zakharova, H. V. (2021) Teoretychni zasady metodyky rozsliduvannya shakhraistva u sferi turyzmu, vchynenoho orhanizovanouiu hrupoiu, *Candidate`s thesis*. PrAT «Vyshchyi navchalnyi zaklad «Mizhrehionalna Akademiia upravlinnia personalom, Kyiv. [in Ukrainian].

15. Volobuev, A. F. (2001) Naukovy osnovy kompleksnoi metodyky rozsliduvannya koryslyvykh zlochyniv u sferi pidpryiemnytstva. *Doctor`s thesis*. Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav. Kharkiv. [in Ukrainian].

16. Berezniak, V. S. (2021) Teoretychni, pravovi ta prakseolohichni zasady rozsliduvannya kryminalnykh pravoporushen u sferi nerukhomosti. *Doctor`s thesis*. Dnipropetrovskyi derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, Dnipro. [in Ukrainian].

17. Prodavav neisnuiuchi heneratory: kiberpolitsiia vykryla zlovmysnyka u shakhraistvi (2023) N.p. URL : <https://galinfo.com.ua/>. [in Ukrainian].

18. Zavydniak, V. I. (2021) Kryminalistychna profilaktyka vtechi uv'iaznennykh z mistsia pozbavlennia voli. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal - Legal scientific electronic journal*, 9, 237-239. [in Ukrainian].

19. Bohatyrov, I. H., Puzyrov, M. S. (2012) Zahalni zasady penitentsiarnoi kryminolohii. *Visnyk Kryminolohichnoi asotsiatsii Ukrainy - Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 1, 170-178. [in Ukrainian].

20. Shapochka, S. V. (2013) Do pytannia borotby z shakhraistvom, yake vchy-niaietsia z vykorystanniam mozhlivostei merezhi Internet. *Informatsiina bezpeka ta kibershakhraistvo: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. Vnutrishni ta zovnishni zahrozy natsionalnii bezpetsi derzhavy. NAVS. Kyiv : TOV «Try K», 188-191. [in Ukrainian].*

Стаття надійшла до редколегії 25.01.2023

Pavlova N., Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Criminology and Home Medical Training of Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs (Dnipro, Ukraine)

BASIC PREVENTIVE MEASURES IN THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES COMMITTED THROUGH FRAUD

The article is devoted to a comprehensive analysis of the views of scientists regarding the forensic prevention of criminal offenses.

It is emphasized that there are numerous discussions in the scientific circle regarding the concept of forensic prevention, its structure, etc. It is pointed out the need to define the concept of forensic prevention of criminal offenses committed by fraud in order to solve a number of theoretical and practical problems that arise during the investigation of such criminal offenses.

It is noted that the majority of scientists base preventive activities on actions to prevent and stop criminal offenses, as well as establishing the causes and conditions that contribute to the commission of criminal offenses. On the other hand, the author notes that an equally important task is the development and application of special forensic prevention measures.

It is emphasized that forensic prevention of criminal offenses committed by fraud combines a number of measures of a technical, legal, informational, technical, organizational, etc. nature.

The author formulated his own views on further research and practical use of certain aspects of forensic prevention of criminal offenses committed by fraud, and also outlined the main preventive measures used by authorized persons in the investigation of criminal offenses committed by fraud.

Keywords: criminal offense, investigation, forensic prevention, fraud, causes and conditions contributing to the commission of criminal offenses.